

Vad är ett bra parkliv?

Om det offentliga rummets öde, alkohol och Tanto i Stockholm

”Ta tillbaka Tanto”

Inför sommarsäsongen 2011 säger närpolisen att de ska ”ta tillbaka Tanto”, en av få offentliga parker på Södermalm i Stockholm utan alkoholförbud. ”Tanto” består av Drakensbergsparken och Tantolunden och ligger på sydvästra delen av Söder, som stadsdelen kallas i folkmun (figur 1). ”Ta tillbaka” syftar på kontrollförlust under de många oroliga sommarkvällarna där alkohol ses som en huvudaktör. Medborgarförslag om att införa alkoholförbud i Tanto har stadsdelsnämnden avslagit med motiveringen att det riskerar att flytta problemet någon annanstans. Stockholms stad söker samtidigt bevara den ”unika kombinationen av puls och lugn” i staden

(Stockholms stad 2008: 9). Hur hanteras denna ambition? Vems puls och lugn? Var och hur dras gränsen mellan vad som är acceptabelt och oacceptabelt beteende i samband med alkohol i en stadspark? På vilka sätt har det med själva platsen att göra? Hur fungerar egentligen myndigheternas olika sätt att hantera alkoholkonsumtion i stadsparkar? Vad kan ett bra parkliv vara för alla inblandade aktörer?

Projektet *Stockholms parkliv* undersöker just dessa frågor genom hur alkoholkonsumtion hanteras och hur gränsen mellan acceptabelt och oacceptabelt beteende dras i Tantoområdet på Södermalm. Syftet är att resultaten ska vara användbara för förvaltning och myndigheter vilka

Figur 1. Tantoområdet (1) på Södermalm i Stockholm. (Källa: Lantmäteriet Gävle 2011. Medgivande I 2011/0094.)

hanterar problematiken på daglig basis. Södermalms stadsdelsförvaltning, socialtjänsten och närpolisen har uttryckt en stark önskan om mer kunskap kring de rumsliga aspekterna av alkoholkonsumtion i de offentliga parkerna. Projektets syfte är också att bidra till den internationella debatten om ”det offentliga rummets öde”. Relevansen understryks här av internationell akademisk, politisk och massmedial debatt, vilka har uppmärksammat den friktion som skapas av liberaliseringen av alkoholpolicy, marknadsföring av innerstadsdelar som rekreationsområden och en ny hedonistisk nöjeskultur bland städernas unga och vuxna.

Offentliga rum genom alkohol

Utdrag ur Jonas anteckningsbok: På väg upp för Liljeholmsbron, sydväst om Södermalm, runt midnatt på Valborgsmässoafton, fick jag frågan ”– Var är Tanto?” av fyra tonårstjejer. De var uppenbarligen något berusade eftersom deras kläder verkade lite för tunna (chinos, collegetröjor, lätta skor) för det kyliga vädret (runt 3–5 grader med en kall vind). Jag gav dem vägbeskrivningen. De girade och tvärade vidare över bron, när de kom till slutet måste jag de dem korrigerande vägbeskrivningar. I dagstidningarna morgonen därpå citeras polisen om Valborgsmässoafton 2011: ”– Det är extremt mycket fylla. Vi har plockat upp fulla ungdomar överallt och kört kors och tvärs, säger KC-befäl Maria Hugols vid Stockholmspolisens.” (DN 2011)

Sedan 1990-talet har många länder i främst Europa och västvärlden liberaliserat regler om offentlig alkoholkonsumtion. I

samband med detta har utvecklingen gått åt ett generellt ökat uteliv med fler barer, restauranger, etc med längre öppettider i städernas centrala delar – ett uteliv som märks inte minst i stadsparkerna (Roberts 2006, Measham & Brain 2005, Chatterton & Hollands 2003). Trots förhoppningar i många länder om att en liberalisering skulle leda till en mer sofistikerad alkoholkultur har utvecklingen lett till ökad alkoholkonsumtion per individ, ökad offentlig alkoholkonsumtion och en förskjutning under dygnet av både konsumtionens och störande beteendens ”höjdpunkt” till allt senare timmar (Room 2002, Regeringskansliet 2005, jmf Törrönen & Karlsson 2005). Till störande beteende räknas även medvetlöshet, vandalism och grövre våldsbrott i samband med alkoholpåverkan. Men det står utom allt tvivel att synen på (och exponeringen av) alkohol i Sverige och många västländer är i en intensiv fas – om vi inte skulle bli övertygade av den forskning som refereras här så räcker det med en snabb blick på TV, där karaktärsdrivna format (”dokusåpor”, ”realityserier”) med fokus på festande och alkoholkonsumtion, särskilt vad gäller unga, inte är ovanliga idag (till exempel ”Kaos i Båstad”).

Självklart identifierar vi geografer på direkten att frågan om alkohol och beteende i offentliga rum är en i grunden geografisk fråga: Den lyfter fram relationen mellan människa och miljö i flera aspekter – men särskilt när det gäller reglering och den normerande rumsliga ordningen. I den internationella forskningen om alkohol och offentliga stadsrum diskuteras en central problematik, särskilt för stadsförvaltningar, i att offentlig-privat samverkan (OPS) och allianser i formell-informell

nätverksstyrning ("governance") befäster en distinkt ny rumslig, tidslig och beteendemässig alkoholordning i städernas alltmer tematiserade rum (Cronin & Hetherington 2008). Utvecklingen mot tematiserade rum kallas ibland "spektakularisering", ibland "disneyfiering", men de handlar oftast om att kommersialisera stadsrummen (Mitchell 2003, Jameson 2003). En konsekvens av detta är avsevärt ökade kostnader för offentlig förvaltning på grund av "anti-social" alkoholkonsumtion, när tveksamma förväntningar om att ett ökat tillåtande av drickande på offentlig plats ska skapa en självreglerande "medelhavslik" alkoholkultur inte besannas (Jayne *et al* 2008, Törrönen & Karlsson 2005).

Från offentligt håll har det hävdats att utvecklingen i Sverige inte följer den generella trenden i Europa, särskilt inte ökningen av alkoholkonsumtion och "råsupande" (Regeringskansliet 2010a: 11, 2010b: 7). Men vi hävdar, i samklang med forskning i internationella sammanhang och dialog med tjänstemän vid Södermalms stadsdelsförvaltning och polisen, att det saknas forskning om den nya alkoholordningens rumsliga implikationer i ett svenskt sammanhang – särskilt i frågan om offentliga stadsrum och effekterna av alkoholfria zoner. Svensk alkoholforskning har visserligen haft en smärre "kultursvängning" (jmf Tryggvesson, 2005), men i detta fält är effekterna av "rumsvändningen" (Pugh 2009) i samhällsvetenskaperna marginella. Detta är överraskande, både i termer av den livliga debatten i massmedia om de rumsliga friktionszoner som uppstår på grund av den nya alkoholordningen och i fråga om de problem de lokala myndigheterna har i regleringen av den ordningen.

Friktionszonen i Tanto

Det här är en svår fråga. Å ena sidan vill man att folk ska ha möjlighet att ha picknick och dricka vin, å andra sidan finns det ett antal ställen där det är jättestökigt. (Kristina Axén Olin, dåvarande stadsborgarråd i Stockholm, citerad i SvD 2005)

Polisen har sagt att de ska *ta tillbaka* Tanto. (Intervju SSPE 2011)

Vad *är* ett bra parkliv, det är den grundläggande frågan. Vi har en idé, parknyttjare har många olika idéer och folk som bor i området har ytterligare andra idéer. Vems syn är rätt? Kan synsätten föras samman? (Intervju A och B, Polisen Södermalm 2011)

Tanto är en konfliktfylld plats under sen vår och försommar, inte olik andra parker i Sverige och utomlands (Staeheli & Mitchell 2008). (Se figur 2.) Närpolisen och andra aktörer i stadsförvaltningen antyder kontrollförlust i vissa delar av parken till droghandel, "a-laget" och alkoholrelaterade gränsöverskridanden av ungdomar. Tanto är en av få parkområden i Stockholms innerstad fortfarande utan reglering av alkoholkonsumtion. Under loppet av tio år har staden inrättat 84 stycken så kallade "alkoholfria zoner". Alkoholfria zoner är områden med särskilda regleringar vad gäller alkoholkonsumtion, vilka också kan vara tidsligt avgränsade. Rålambshovsparken på Kungsholmen i Stockholm har till exempel alkoholförbud mellan 22.00–07.00. Dessa zoner är en effekt av Regeringsrättens beslut 1997 att kommunala *generella* förbud mot alkoholkonsumtion på offentlig plats strider mot ordningslagen (Regeringsrätten

Figur 2. Metros framsida i april 2011, där Tanto utses till "värsta parken". (Källa: Metro 2011.)

1997). Beslutet motiverades med att sådana förbud inskränker den individuella friheten då de precisa gränserna för offentlig plats inte går att definiera. Från 1999 har således ett lapptäcke av zoner med absolut eller tidsbegränsat förbud vuxit fram i Stockholm.

Polisen har försökt att "ta tillbaka" Tanto genom en ökad polisnärvaro och användandet av den så kallade *Kronobergsmodellen* (BRÅ 2009), men påpekar att resursbrist och obefintlig forskning gör att de måste lita på magkänslan i sitt arbete (Intervju A

och B, Polisen Södermalm 2011). Kronobergsmodellen innebär att polisen håller ut minderårigas alkohol och ringer deras förmyndare. Medborgare har också försökt "ta tillbaka" Tanto och andra parker i Stockholm genom så kallade medborgarförslag till stadsdelsförvaltningar, där de begär alkoholförbud då berusade ungdomar och "a-laget" antas ha tagit över och orsakat kollaps i parkernas publika mångfald. De flesta medborgarförslagen har, sedan 2005, fått avslag då förvaltningen fruktar att alkoholförbud enbart fördriver

problemen till en annan plats, eftersom det inte finns tillräckligt med vetenskapligt underlag om deras rumsliga effekter och eftersom de anses erodera den medborgerliga rätten att ha picknick med vin. Stadsdelsförvaltningarna prioriterar istället att ”designa bort” problem genom att reparera och omforma parkernas infrastruktur samt ta bort ”mörka” och ”gömda” områden (Södermalms stadsdelsförvaltning 2009).

Denna snåriga kamp över rätten till Tanto väcker den kanske mest grundläggande frågan om hur stadsledning och stadspolitik hanterar utmaningen att balansera och reglera demokratisk öppenhet bland främlingar i staden och samtidigt hålla de offentliga rummen i ordning (Sandercock 1998). Många forskare hävdar att en *de jure* eller *de facto* privatisering urholkar demokratiska offentliga rum i staden – inklusive parker – och att privatiseringarna åtföljs av ett revanschistiskt sätt att skapa förordningar mot dem som inte inordnar sig i marknadsvänligt beteende (Smith 1996). Richard Sennett (1977), och kanske även Jürgen Habermas (1989), skulle utan tvekan gilla Tanto för dess öppenhet, dess urbana otålighet (*“edginess”*) och sammanförande av parknyttjare vilka spänner över hela spektret från ”lodare” vilka systematiskt fördärvar sig själva till joggare vilka lika systematiskt försöker förbättra sig själva (Dean 2010). Jane Jacobs (1961) skulle säkert vara mindre förtjust i parken; det finns på tok för få ”ögon på gatan” eller (legala) näringsidkare, för få kaféer och butiker längs parkens kanter – även om den spirande gentrifieringen i form av en sushirestaurang och parkens nya infrastruktur kanske

skulle ha varit hoppingsivande för henne. Lyn Lofland (1998: 243) skulle, liksom vi själva, vilja spendera lite tid i parken för att studera den kontroversiella rumsliga politik som utspelas i friktionszonen på tröskeln mellan, å ena sidan, den nödvändiga ”anarkin” för att ”stimulera kreativitet och tolerans för olikhet i staden” och, å andra sidan, rätt och slätt anarki.

I den akademiska debatten har dessa frågor sammanfattats under rubriken ”det offentliga rummets öde” (Iveson 2007). Här finns det självklart kanske inte endast ett sätt att se på saken, men till att börja med kan man ändå dra upp ett relativt ”tillåtande” konceptuellt perspektiv (i fråga om de offentliga rummens geografi). I projektet Parkliv intar vi en position i linje med Kurt Iveson (ibid) när han argumenterar mot att välja mellan ”stadstorget *eller* skärmen” som lokal för civilsamhällets offentliga sfär. Preliminära resultat av vårt fokus på Tanto pekar på en korsbefruktning mellan ”den offentliga parken *och* skärmen”, som till exempel i fallet med ”flash-superfester” organiserade av stadsungdomar med hjälp av sociala medier.¹ I linje med Ash Amin (2010) argumenterar vi också för den fortsatt stora vikten av *materiella* offentliga rum som en arena för demokratisk politisk verksamhet, för att skapa en medborgerlig kultur, för urban hållbarhet och för behovet av forskning som analyserar betydelsen, komplexiteten, kontroverserna och materialitetens roll i dessa frågor.

¹ ”Flash” som i fenomenet ”flashmob”, där för varandra okända människor träffas för att demonstrera eller som här festa. Aktiviteterna koordineras på förhand genom sms, Facebook, Twitter eller liknande.

I projektet är således frågor om *rumsliga normer* och motoffentligheternas roll viktiga. Tanken är att det inte finns endast en (nationell) offentlighet utan att det finns flera offentligheter, som kan stå i opposition mot varandra. *Rumsliga konflikter* blir härmed aktuella samt frågor om *rumslig bortträngning*. Vart tar bortträngda grupper och offentligheter vägen om de inte längre kan ta plats? (Se figur 3.) Och hur ser dessa grupper och offentligheter ut med avseende på genus, etnicitet, ålder och klass? Sammantaget är dessa frågor viktiga också ur ett demokratiskt perspektiv.

Demokrati och offentliga rum?

Demokrati antas vanligen vara ett sätt att förverkliga idén om någon form av jämlikhet vad gäller politiskt inflytande, t ex genom att tillåta medborgarna yttrandefrihet och möjlighet att göra sig hörda. Åtminstone ytligt sett verkar åtgärder som går ut på att människor inte ska störa varandra på offentliga platser inte vara särskilt problematiska ur en demokratisk synvinkel. (Anonym kommentar, Vetenskapsrådet 2011)

Särskilt demokratiaspekten i offentliga rum är viktig att klargöra, då problematiken är rumslig och rör grundfrågor i hur institutioner och aktörer hanterar balansen mellan öppenhet i och reglering av stadslivet. Men hur kan detta vara en fråga om demokrati överhuvudtaget? Citatet ovan visar att vissa av våra ”kära kollegor” anser att detta är en icke-fråga.

Denna fråga hänger intimt samman med det offentliga rummets öde och hur skärmen och torget hänger ihop i ett demokratiskt perspektiv. Denna intimitet kommer ur en annan typ av fördrivning, i en typ av politisk teori som är geografisk i högsta grad. Här förstås offentligheter som temporära och beroende på konflikt eller kontrovers. Argumentet löper ungefär att en offentlighet blir till genom att aktörer blir berörda av ett problem – det blir en angelägenhet som sporrar till engagemang (Marres 2005). Annars är inte folk särskilt politiska eller demokratiska i sin vardag (annat än nominellt). I detta argument blir en offentlighet till just när konventionella politiska institutioner (som till exempel en stadsdelsförvaltning) inte klarar av att lösa

Figur 3. "Man påli säng". En rå söndagseftermiddag i mars (2011) såg Andrew Byerley en man ljudligt sovandes på en dubbeldivan i pulkbacken i Tanto. Först såg Andrew bara en man på en säng. Men, efter att ha identifierat mannen som en av "a-lagarna", en man han aldrig pratat med men observerat nästan dagligen under det senaste året, så verkade "hemma" en mer adekvat tolkning av situationen. För detta var på sätt och vis en man hemma i sin säng. (Foto: Andrew Byerley 2011)

problemet. Offentligheten är alltså tämligen provisorisk och sakfrågeorienterad. Utöver denna brist på institutionella lösningar behövs också förmågan eller resurser att publicera om frågan. I fallet Tanto är detta tydligt i de insändare som görs under sommarhalvåret till Mitt i Södermalm och Vårt Södermalm (se till exempel Mitt i Södermalm 2009, 2010, 2011). I korthet är insändarna exempel på hur det offentliga rummet politiseras och hur rumsliga normer och konflikter blir tydliga. Det är en del av de offentliga rummens öde och inte dess död.

Referenser

- Amin, A (2010) Collective culture and urban public space, i C Wanjiku Kihato, M Massoumi, B ARuble, P Subirós & A MGarland (red) *Urban diversity: space, culture, and inclusive pluralism in cities worldwide*, The Johns Hopkins University Press, Baltimore.
- BRÅ (2009) Utvärdering av Kronobergsmodellen. En polisiär arbetsmetod för att förebygga våld i offentlig miljö, Brottsförebyggande rådet, Stockholm, Rapport 2009:5.
- Chatterton, P & R Hollands (2003) *Urban night-scapes: youth cultures, pleasure spaces and corporate power*, Routledge, London & New York.
- Cronin, A & K Hetherington (red) (2008) *Consuming the entrepreneurial city: image, memory, spectacle*, Routledge, London.
- Dean, M (2010) *Governmentality: power and rule in modern society*, SAGE, London.
- DN (2011) Valborgsfirande med mycket fylla, Dagens Nyheter, 2011-05-01, www.dn.se/nyheter/sverige/valborgsfirande-med-mycket-fylla (besökt 1 maj 2011).
- Habermas, J (1989) *The structural transformation of the public sphere: an inquiry into a category of bourgeois society*, MIT Press, Cambridge.
- Intervju SSPE (2011) Tjänsteman A, intervju 2011-01-19, Preventionsenheten, Södermalms stadsdelsförvaltning, Stockholms stad.
- Iveson, K (2007) *Publics and the city*, John Wiley & Sons, Oxford.
- Jacobs, J (1961) *The death and life of great American cities*, Random House, New York.
- Jameson, F (2003) Future city, *New Left Review* 21.
- Jayne, M; G Valentine & S L Holloway (2008) Fluid boundaries – British binge drinking and European civility: alcohol and the production and consumption of public space, *Space and Polity* 12(1): 81–100.
- Lofland, L (1998) *The public realm: exploring the city's quintessential social territory*, Aldine de Gruyter, New York.
- Marres, N S (2005) *No issue, no public: democratic deficits after the displacement of politics*, PhD thesis, University of Amsterdam, Amsterdam.
- Measham, F & K Brain (2005) 'Binge' drinking, British alcohol policy and the new culture of intoxication, *Crime, Media, Culture* 1(3): 262–283.
- Metro (2011) Här är Stockholms farligaste parker, 27 April, www.metro.se/nyheter/har-ar-stockholms-farligaste-park/EVHkdA!V5CMBtdYQV7OA/ (besökt 28 april 2011).
- Mitchell, D (2003) *The right to the city: social justice and the fight for public space*, Guildford Press, New York & London.
- Mitt i Södermalm (2009) Grannarna störs av livet i parken, 14 april.
- Mitt i Södermalm (2010) Bra idé att flytta fylleriet från Drakensbergsparken, 6 juli.
- Mitt i Södermalm (2011) Alkoholförbud i parken får bort nedskräpningen, 3 maj.
- Polisen Södermalm (2011) Polistjänstemän A och B, intervju 2011-01-18, Närpolisen Maria, Södermalm, Stockholm.
- Pugh, J (2009) What are the consequences of the spatial turn for how we understand politics today? A proposed research agenda, *Progress in Human Geography* 33(5): 579–586.

- Regeringskansliet (2005) Nationella alkohol- och narkotikahandlingsplaner, Regeringens proposition 2005/06:30.
- Regeringskansliet (2010a) En samlad strategi för alkohol-, narkotika-, dopnings- och tobakspolitiken, Regeringens proposition 2010/2011:47.
- Regeringskansliet (2010b) Regeringens åtgärdsprogram för ANDT-politiken, S.2010.001, Socialdepartementet, ANDT-sekretariatet, Regeringskansliet, Stockholm.
- Regeringsrätten (1997) RÅ 1997 ref 41, 2481–96, 1997-07-04, Regeringsrätten, Stockholm.
- Roberts, M (2006) From 'creative city' to 'no-go areas' – the expansion of the night-time economy in British towns and city centres, *Cities* 23(5): 331–338.
- Room, R (red) (2002) *The effects of Nordic alcohol policies: what happens to drinking and harm when alcohol control change?* Nordic Council for Alcohol and Drug Research (NAD), Helsingfors, NAD Publication No 42.
- Sandercock, L (1998) *Towards cosmopolis: planning for multicultural cities*, John Wiley & Sons, Chichester.
- Sennett, R (1977) *The fall of public man*, Random House, New York.
- Smith, N (1996) *The new urban frontier: gentrification and the revanchist city*, Routledge, London.
- Södermalms stadsdelsförvaltning (2009) Parkplan Södermalm, 1–3, Södermalms stadsdelsförvaltning, Stockholms stad.
- Staeheli, L A & D Mitchell (2008) *The people's property? Power, politics, and the public*, Routledge, Abingdon.
- Stockholms stad (2008) Ändring av allmänna lokala föreskrifter för Stockholms stad avseende alkoholförtäring, Utlåtande 2008:RI (Dnr 667-3851/2007), Stockholms stad.
- SvD (2005) Fler parker får förbud mot alkohol, Svenska Dagbladet, av M Hanson 2005–06–01, www.svd.se/nyheter/inrikes/fler-parker-far-forbud-mot-alkohol_426691.svd (besökt 15 juni 2010).
- Törrönen, J & T Karlsson (2005) Moral regulation of public space and drinking in the media and legislation in Finland, *Contemporary Drug Problems* 32: 93–126.
- Tryggvesson, K (2005) *Freedom in a bottle: young Swedes on rationales and norms for drunken behaviour*, PhD thesis, Kriminologiska institutionens avhandlingsserie nr 18, SoRADs avhandlingsserie nr 3, Stockholms universitet, Stockholm.

*Andrew Byerley är forskare vid Kulturgeografiska institutionen,
Stockholms universitet och Nordiska Afrikainstitutet i Uppsala.
Mejl: andrew.byerley@humangeo.su.se*

*Jonas Bylund är forskare vid Kulturgeografiska institutionen,
Stockholms universitet och vid Södertörns högskola.
Mejl: jonas.bylund@humangeo.su.se*